

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem - Trappelstraat

Titel

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Avelgem - Trappelstraat

Auteurs

David Demoen & Niels Janssens

Opdrachtgever

CVBA Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening / De Watergroep
Vooruitgangstraat 189
1030 Brussel

Projectnummer

2015-052

Plaats en datum

Gent, juli 2015

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 143
ISSN 2033-6898

Inhoud

1	Inleiding	7
2	Bureauonderzoek	9
2.1	Landschappelijke en bodemkundige situering.....	9
2.1.1	Landschappelijke en geomorfologische situering.....	9
2.1.2	Geologische situering.....	11
2.1.3	Bodemkundige situering.....	14
2.2	Historiek en cartografische bronnen.....	16
2.2.1	Historiek.....	16
2.3	Cartografische gegevens.....	17
2.3.1	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778).....	17
2.3.2	Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840) & Popp-kaart (1842-1879).....	19
2.3.3	Vandermaelenkaart (1846-1854).....	20
2.4	Archeologische data.....	21
2.4.1	Centrale Archeologische Inventaris.....	21
2.5	Archeologische verwachting.....	24
3	Methodologie	26
3.1	Veldwerk.....	26
3.2	Strategie voor de uitwerking.....	28
4	Resultaten	29
4.1	Bodem.....	29
4.2	Spoorbeschrijving en interpretatie.....	32
5	Besluit	33
5.1	Synthese.....	33
5.2	Beantwoording onderzoeksvragen.....	34
5.3	Advies.....	37
6	Bibliografie	38
7	Lijst met figuren	40

8	Bijlagen	41
8.1	Lijsten	41
8.1.1	Lijst van de profielen	41
8.1.2	Fotolijst	41
8.2	Kaartmateriaal: Algemeen sporenplan	41
8.3	Digitale versie van het rapport, de bijlagen en het fotomateriaal	41
8.4	Legende Quartairgeologische kaart	42

Technische fiche

Naam site:	Avelgem - Trappelstraat
Ligging:	Trappelstraat
Gemeente:	Avelgem
Deelgemeente:	Avelgem
Provincie:	West-Vlaanderen
Kadaster:	Afdeling 2, Sectie A
Percelen:	995c (deels)
Coördinaten:	X: 87397.70 (noord) Y: 164377.13 X: 87424.76 (oost) Y: 164334.22 X: 87330.84 (zuid) Y: 164276.03 X: 87302.14 (west) Y: 164318.73
Onderzoek:	Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Opdrachtgever:	CVBA Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening / De Watergroep Vooruitgangstraat 189 1030 Brussel
Uitvoerder:	BAAC Vlaanderen bvba
Projectcode BAAC:	2015-052
Vergunningsnummer:	2015/169
Naam vergunningshouder:	Niels Janssens
Projectleiding:	Niels Janssens
Terreinwerk:	Niels Janssens, Lien Van der Dooren & David Demoen
Verwerking:	Niels Janssens & David Demoen
Trajectbegeleiding:	Sam De Decker (Agentschap Onroerend Erfgoed, provincie West-Vlaanderen)
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba

Grootte projectgebied:	ca. 3500 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte:	587 m ²
Reden van de ingreep:	Bouw drinkwaterproductiecentrum
Bijzondere voorwaarden:	Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed
Archeologische verwachting:	<p>Het onderzoeksterrein is gelegen op de zuidelijk flank van een noordoost-zuidwestelijk georiënteerde kouter. Deze flank vormde ook de overgang naar de nabijgelegen Scheldevallei. Deze locatie lijkt op het eerste zicht niet ideaal voor menselijke occupatie, die eerder in de vallei of bovenop de kouter verwacht wordt. Daarenboven heeft het onderzoeksterrein een bijzonder kleine omvang (3500 m²).</p> <p>Toch moet men wijzen op de bijzonder rijke archeologische vondsten in de onmiddellijke omgeving van het plangebied: vanaf het mesolithicum tot in de volle middeleeuwen bleek deze regio erg intensief bewoond en gecultiveerd. Hierdoor moet de archeologische verwachting van het onderzoeksterrein hoog tot zeer hoog ingeschat worden.</p>
Wetenschappelijke vraagstelling:	<p>Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:</p> <ul style="list-style-type: none">-Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?-Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?-Zijn er tekenen van erosie?-In hoeverre is de bodemopbouw intact?-Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?-Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.-Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?-Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?-Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?-Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
 - Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
 - Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
 - Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
 - Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
 - Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
 - Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
 - Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
 - Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
 - Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
 - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
 - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

-Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

-Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Resultaten:

Tijdens het onderzoek werden enkel twee natuurlijke sporen aangetroffen. Antropogene sporen ontbraken. De afwezigheid van archeologica kan mogelijk geassocieerd worden met bodemerosie en de kleine oppervlakte van het onderzoeksterrein.

1 Inleiding

Naar aanleiding van de aanleg van een nieuw drinkwaterproductiecentrum op een terrein gelegen aan de Trappelstraat in Avelgem, heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Dit gebeurde in opdracht van CVBA Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening/De Watergroep.

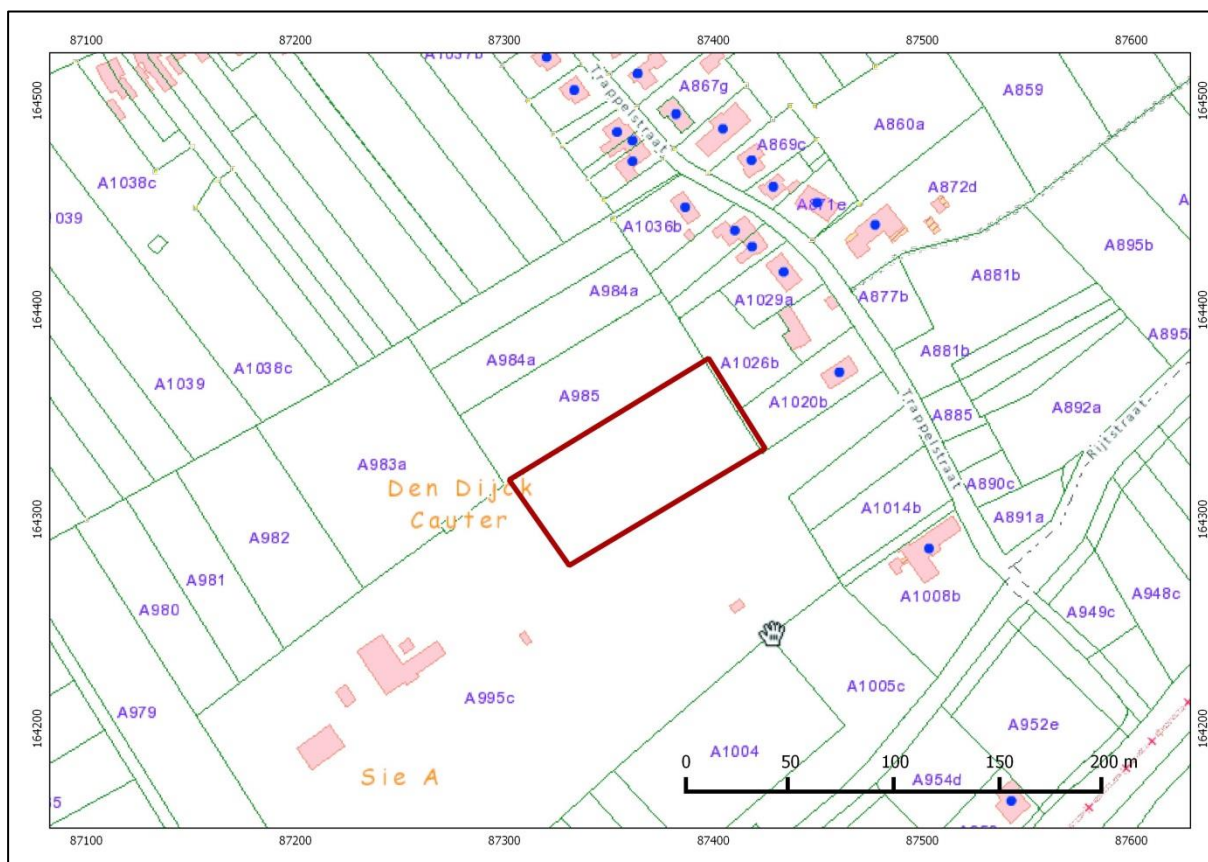

Figuur 1: Situering onderzoeksgebied (aangeduid in het rood) op een orthofoto¹

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van de Vlaamse Regering 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de bouw van het drinkwaterproductiecentrum. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Aangezien behoud *in situ* niet mogelijk was, is gekozen voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem.

¹ Geopunt 2015.

Deze prospectie moet resulteren in een advies voor eventueel vervolgonderzoek en/of eventuele inpassing van behoudenswaardige archeologische resten.

Figuur 2: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de kadasterkaart²

Het onderzoek werd uitgevoerd op 26 mei 2015. Projectleider en vergunninghouder was Niels Janssens. David Demoen en Lien Van der Dooren werkten mee aan het onderzoek. Contactpersoon bij de overheid, het Agentschap Onroerend Erfgoed afdeling West-Vlaanderen, was Sam De Decker. Bij de opdrachtgever waren dit Ilse Raes en Simon Stevens.

Na dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode toegelicht. Vervolgens wordt er stilgestaan bij de bekende bodemkundige en archeologische gegevens betreffende het onderzoeksgebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van de prospectie gepresenteerd. Hieruit volgen een synthese en advies aangaande vervolgonderzoek.

² CadGis Viewer 2015.

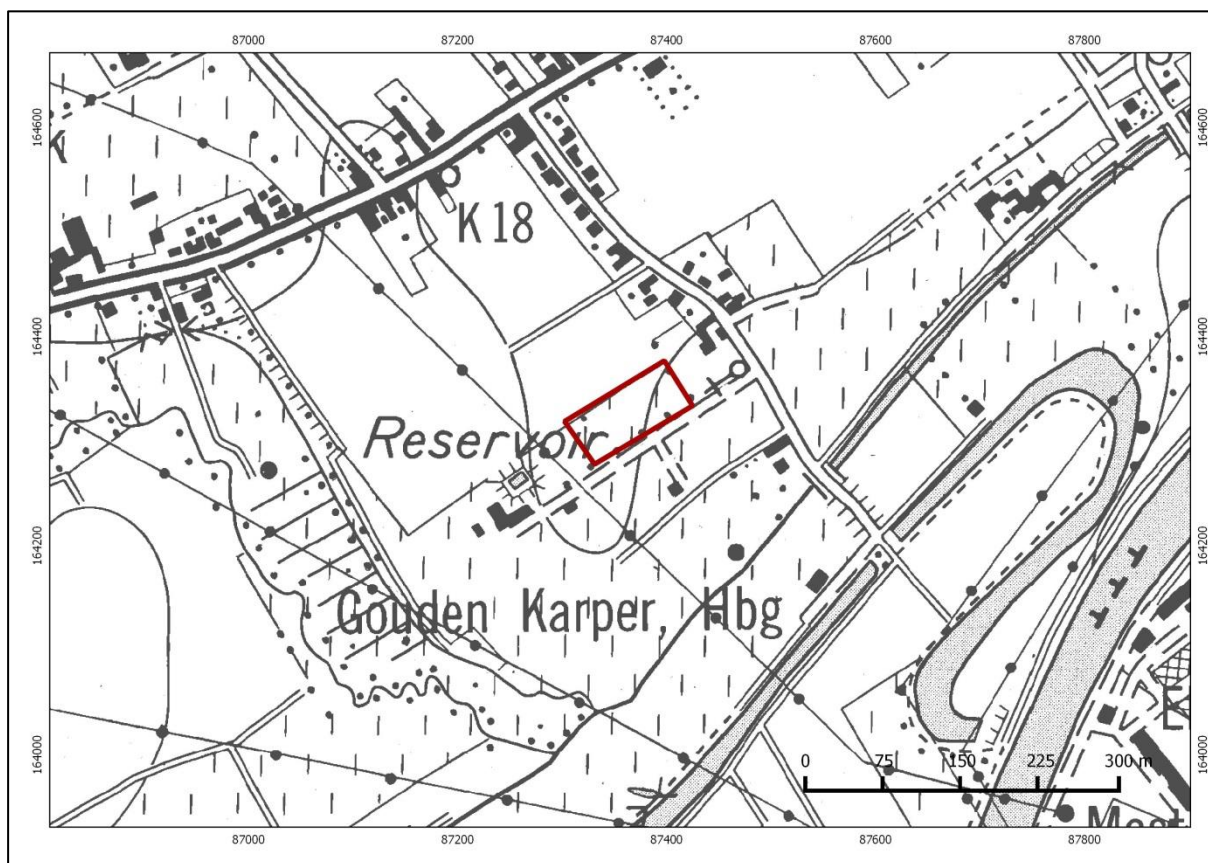
2 Bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie en archeologie met betrekking tot de onderzoekslocatie en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

2.1 Landschappelijke en bodemkundige situering

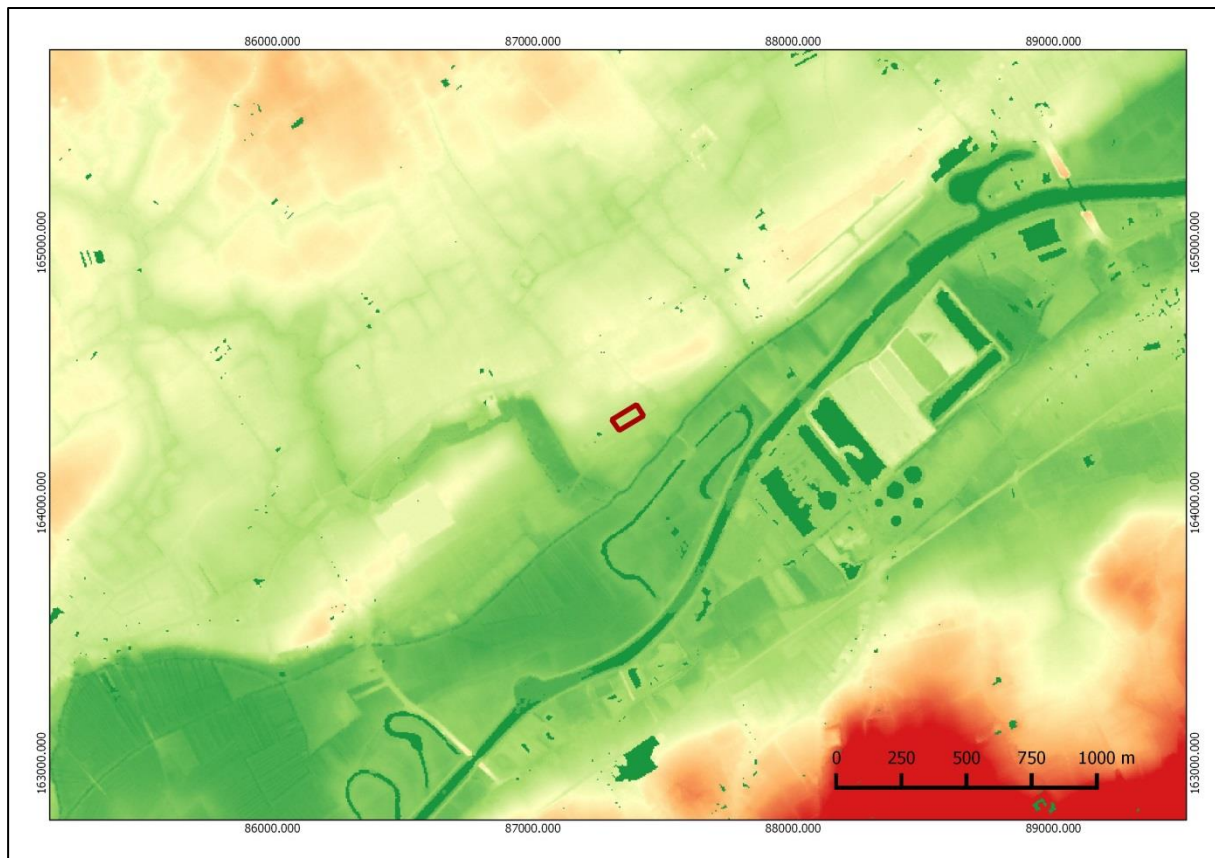
2.1.1 Landschappelijke en geomorfologische situering

Het onderzoeksterrein is gelegen aan de Trappelstraat, even ten oosten van de dorpskern van Avelgem, provincie West-Vlaanderen (zie Figuur 1-3). Langs alle zijden wordt het terrein omgeven door landbouwarealen. Een honderdtal meter ten zuiden van het plangebied loopt de Rijtgracht, een kleine antropogene beek die parallel aan de Schelde stroomt. De Schelde licht nog een honderdtal meter zuidelijker. Ter hoogte van het plangebied bevindt zich een oude, afgesneden meander. Het plangebied maakt deel uit van een vrij extensief domein van *De Watergroep*. Het reliëf van het terrein was vrijwel vlak: in het noordwesten van het terrein bevond het maaiveld zich op een hoogte van 14.70 m +TAW, centraal op 14.50 m +TAW en in het zuidoosten op 14.32m +TAW.

Figuur 3: Aanduiding plangebied (in het rood) op de topografische kaart³

³ Geopunt 2015.

Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (in het rood) op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen.⁴

Geomorfologisch bevond het onderzoeksterrein zich op de overgang tussen de Scheldevallei en de Vlaamse Ardennen. De Vlaamse Ardennen is een sterk golvend landschap dat is doorsneden door kleine valleien, waarvan de Maarkebeek en de Zwalmbeek de belangrijkste zijn. Het uitgesproken reliëf van de streek werd vooral gevormd tijdens langdurige rivier- en hellingserosie.⁵ De zuidelijke grens van de Vlaamse Ardennen bestaat uit een erg hoge (tot 150 m) reeks getuigenheuvels. Deze behoren tot de Formatie van Diest en worden gekenmerkt door typische ijzerzandsteenbanken. Het zijn deze zandsteenbanken die de heuvelrug erg resistent maakte tegen de erosieve werking van water en wind. Deze heuvelruggen domineren het landschap van de overliggende Scheldeoever.⁶

Het landschap van de linkeroever van de Schelde – waar het plangebied op gesitueerd is – behoort geomorfologisch tot de Scheldevallei. Dit landschap wordt gedomineerd door een reeks heuvelruggen, die zich tussen de Leie- en Scheldevallei uitstrekken van Moeskroen, over Anzegem naar Kruishoutem. De hoogste punten van deze heuvels liggen tussen Heestert en Wortegem, waar ze tot 85 m hoog zijn.⁷

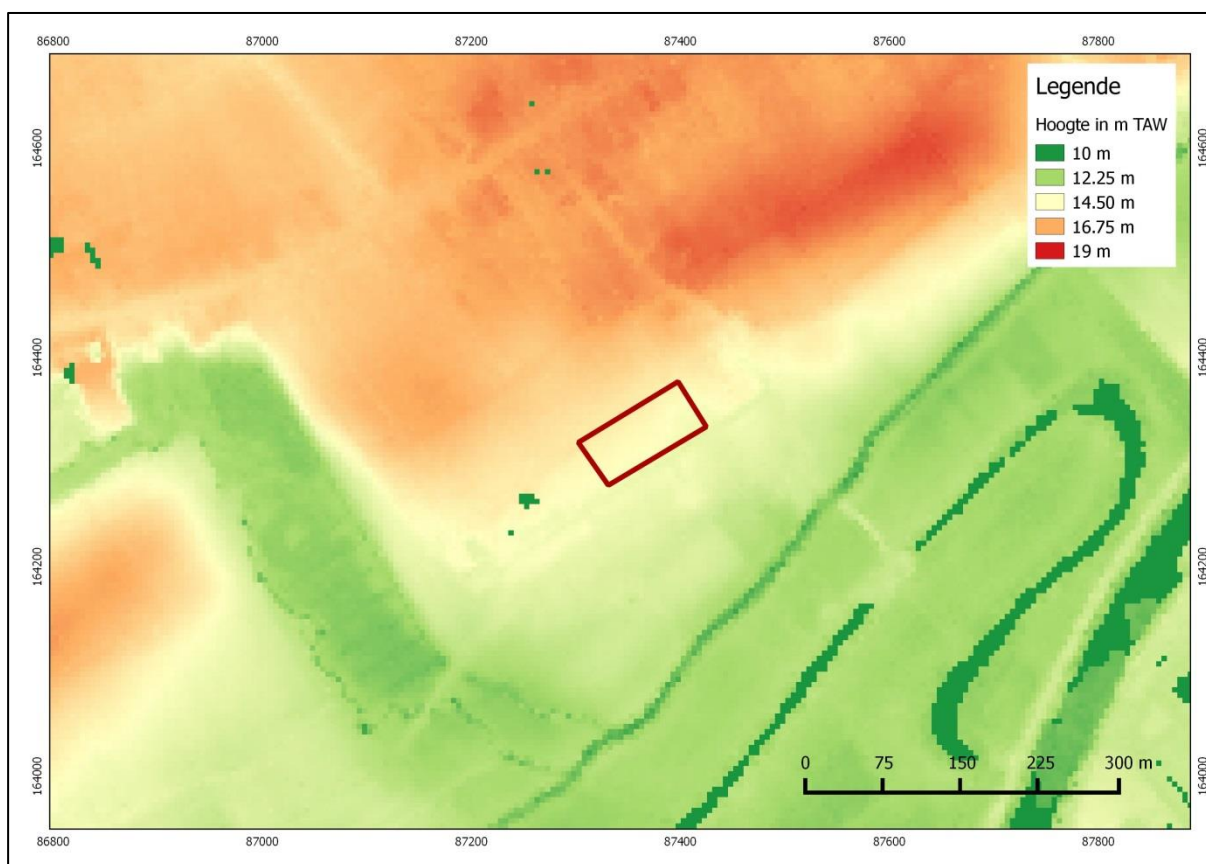
⁴ Bodemverkenner 2015.

⁵ Bogemans ea. 2005, 2.

⁶ Bogemans ea. 2005, 2; Bogemans 2007, 4; Jacobs ea. 1999, 8; De Geyter ea. 1999, 19.

⁷ Jacobs ea. 1999, 8; Bogemans 2007, 4.

Wanneer men de locatie van het onderzoeksterrein in detail bekijkt, valt op dat deze zich op de zuidelijke, steile flank van een langgerekte, noordoost-zuidwestelijk georiënteerde kouter gelegen is. Deze zuidgerichte heuvelflank vormt tegelijk de overgang naar de lager gelegen Scheldevallei (zie Figuur 5). Deze heuvelflank lijkt echter geen ideale keuze voor een bewoningslocatie. Sporen van bewoning verwacht men eerder op de top van de heuvelrug of in de riviervallei.

Figuur 5: Detail van het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen ter hoogte van het onderzoeksterrein (in het rood).⁸

2.1.2 Geologische situering

De tertiaire ondergrond bestaat ter hoogte van het plangebied uit afzettingen die tot de *Formatie van Kortrijk* behoren. Dit is een hoofdzakelijk mariene afzetting, die meestal uit klei of erg siltig zand bestaat. Het ontstaan van deze afzettingen moet in het Vroege tot Midden Ieperiaan⁹ gedateerd worden.¹⁰

In de directe omgeving van het plangebied wordt de tertiaire ondergrond geklasseerd bij het *Lid van Saint-Maur* (KoSm) (zie Figuur 6). Deze afzettingen bestaan uit mariene, zeer fijnsiltige keiige afzettingen. Even ten zuidwesten van het plangebied – op de rechteroever van de Schelde – bestaat de tertiaire ondergrond uit afzettingen van het *Lid van Moen* (KoMn), mariene afzettingen die erg gelijkaardig zijn aan deze van het Lid van Saint-Maur, maar een meer siltige tot zandige samenstelling

⁸ DOV Vlaanderen 2015.

⁹ 56,0 tot 47,8 Ma.

¹⁰ Laga ea. 2001, 139-140.

hebben. Dit laatste is zeker het geval in de Scheldevallei, waar de afzettingen een opvallend sterke siltige samenstelling hebben. Kenmerkend voor het Lid van Moen is het voorkomen van *Nummulites planulatus*, veelkamerige kalkskeletjes van grote foraminiferen.¹¹

Figuur 6: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de Tertiairgeologische kaart¹²

De quartaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen van de Scheldevallei (zie Figuur 7) (Afzettingen 33 – 37). Aan de basis bevinden zich afzettingen die tot het *Lid van Grimbergen* behoren. Dit zijn fluviatile pakketten uit het Eemiaan¹³, ontstaan in een meanderend riviermilieu. Deze afzettingen vertonen een typische *fining-up* cyclus, een fenomeen waarbij aan de basis van een fluviatile grofkorrelige, zandige, geulafzettingen voorkomen. Hierboven komt fijner zand, leem, klei en aan de top soms veen voor (eerder oeverafzettingen). Dit veenpakket is vaak verstikt door bovenliggende overstromingssedimenten. Binnen de afzettingen van het *Lid van Grimbergen* komen vaak resten van fauna en flora voor. Enkele hiervan werden als gidsfossiel gebruikt om de afzettingen in het Eemiaan te dateren.¹⁴

Deze afzettingen worden afgedekt door een nieuw pakket fluviatile afzettingen, deze keer uit het Weichseliaan. Onderaan bestaan deze uit eerder grofkorrelige afzettingen, die echter meerdere *fining-up* cycli vertonen (*Lid van het Bos van Aa*). Aan de basis van elk van deze cycli bevindt zich een grindbed, dat zich lokaal in een zandmatrix met schuine gelaagdheid bevindt. Hierboven zijn de

¹¹ De Geyer ea. 1999, 29-30; Jacobs ea. 1999, 29.

¹² DOV Bodemverkenner 2015.

¹³ 0,126 - 0,116 Ma.

¹⁴ Bogemans 2007, 15.

afzettingen in regel ook zandig, maar neemt de korrelgrootte geleidelijk af. Ook deze pakketten kennen een schuine tot trogvormige gelaagdheid. De top van de cyclus bestaat vaak uit fijn zand, leem of klei, vaak doorweven met humeuze vegetatielaagjes. Deze complexe afzettingen worden in de literatuur geassocieerd met vlechtende riviersystemen. De grovere sedimenten aan de basis van elke cyclus werden afgezet in eerder diepe riviergeulen, terwijl de meer fijne tot kleiige afzettingen werden afgezet in inactieve geulen of aan de oevers van een stroom of rivier.¹⁵

Lokaal (Afzettingen 36 & 37) bevinden zich boven de afzettingen van het *Lid van het Bos van Aa* opvallend zandigere Weichseliaanse rivierafzettingen (*Lid van Lembeke*). Deze afzettingen worden slechts lokaal gekenmerkt door *fining-up cycli*, in regel bestaan de afzettingen in hun geheel uit zeer fijn tot matig fijn zand. Deze laatste afzettingen worden geassocieerd met ondiepe, vlechtende riviersystemen. Tijdens hoogwaterstand stonden grote delen van de riviervallei volledig blank, terwijl bij laagwaterstand de vlakte doorsneden werd door verschillende lage zandduintjes.¹⁶

Ter hoogte van Afzettingen 33 - 35 werden de afzettingen van het *Lid van het bos van Aa* afgedekt door een combinatie van afzettingen van het *Lid van Lembeke* en afzettingen van het *Lid van Oostakker*, een lemig tot zandlemig complex van in hoofdzaak fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan. Doorheen deze afzettingen komen zandige en kleiige laagjes voor. Aan de top worden deze afzettingen gekenmerkt door dun gelamineerd, zeer fijn zand tot licht zandleem.

De quartaire sequentie wordt afgerond door Weichseliaanse, zandige tot zandlemige, eolische afzettingen van het *Lid van Brabant*. Deze afzettingen zijn in regel homogeen aan de top, terwijl ze dieper een afwisseling van zandige en lemige lagen vertonen.¹⁷

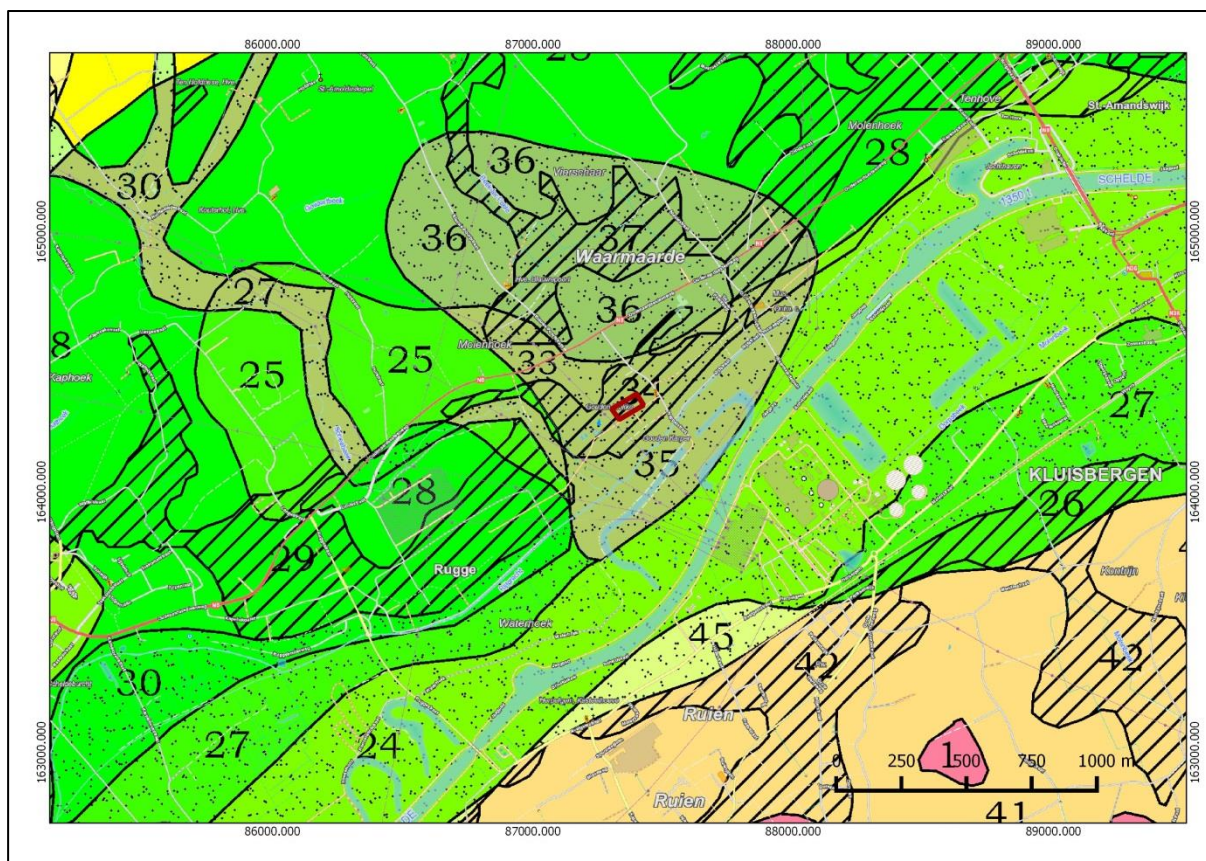
De top van de quartaire afzettingen kent in de omgeving van het onderzoeksterrein een grote variatie. Ter hoogte van Afzettingen 33 en 36 bestaat de top uit de afzettingen van het *Lid van Brabant*, die niet worden afgedekt door Holocene afzettingen. Ter hoogte van Afzetting 35 bestaat de top uit fluviatiele holocene afzettingen. Ter hoogte van Afzettingen 34 en 37 worden de Weichseliaanse afzettingen afgedekt door lemige tot zandlemige hellingsafzettingen, waarbinnen geen duidelijke profielontwikkeling valt waar te nemen.¹⁸ Het is binnen deze afzettingen (Afzetting 34) dat het plangebied gesitueerd is.

¹⁵ Bogemans. 2007, 15.

¹⁶ Bogemans 2007, 15.

¹⁷ Bogemans 2007, 20; Guilentops ea. 2001, 154-155.

¹⁸ Bogemans 2007, 21-24

Figuur 7: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de quairgeologische kaart van Vlaanderen¹⁹ (zie Figuur 20 en Figuur 21 (bijlagen) voor een legende bij de kaart).

2.1.3 Bodemkundige situering

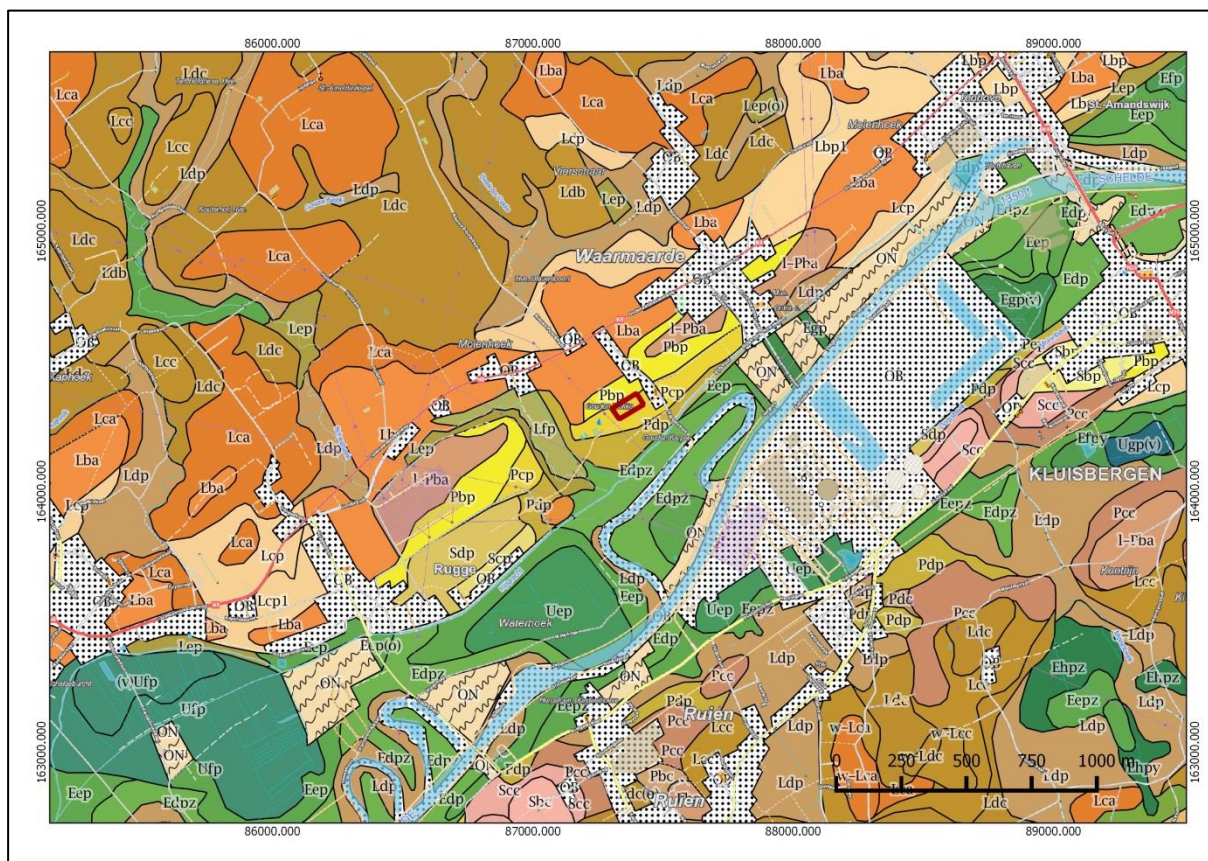
De Bodemkaart van Vlaanderen classificeert de bodem ter hoogte van het onderzoeksterrein als matig droge licht zandleembodem zonder profielontwikkeling (Pcp) (zie Figuur 8). In de directe omgeving van het onderzoeksterrein komen ook drogere licht zandleembodem zonder profielontwikkeling (Pbp) en nattere licht zandleembodem zonder profielontwikkeling (Pdp & Pfp) voor. De nattere gronden liggen niet toevallig langs de Rijtgracht. Ten noorden van het plangebied is de bodem meer lemig van samenstelling en opvallend droger. Ook vertonen deze gronden een meer uitgesproken (textuur) B-horizont (Lba). Ten zuiden van het plangebied, aan de oevers van de Schelde, is de bodem erg nat en (zwaar) kleiig, ook zonder duidelijke profielontwikkeling (Uep & Eep).

De droge tot natte licht zandleembodems (Pcp, Pdp & Pfp) worden aan de top gekenmerkt door eerder kleiig zand, dat afkomstig is van alluviale klei of uit het onderliggende Pliocene of oud Quartair. De droge gronden zijn vrij gevoelig voor zomerdroogte, maar worden toch vaak gebruikt voor de groenteteelt. De nattere gronden hebben in regel een 30 cm dikke bruine tot grijsbruine bouwvoor. De C-horizont is vaag grijsbruin tot lichtgrijs van kleur, met op een diepte van 50 cm vaak roestverschijnselen. Vanaf een diepte van 70 cm verdwijnen deze roestverschijnselen en wordt de kleur van de bodem opvallend grijs van kleur. In de winter kennen deze bodems vaak wateroverlast, maar in de zomer weerstaan ze vaak goed aan de droogte. Wanneer deze bodems echter op een zandig Pleistoceen substraat gebed zijn, zijn ze in regel kalkloos en gevoelig voor structuurval en

¹⁹ DOV Bodemverkenner 2015.

droogte in de zomer. Toch blijken deze gronden gemakkelijk te bewerken en matig geschikt voor de teelt van veeleisende gewassen. Het best worden ze gebruikt voor de teelt van ruwe groenten.²⁰

De kleiige bodems worden gekenmerkt door een grijze bouwvoor, die rust op een sterk gegleyificeerde ondergrond. Vanaf een diepte van 80 tot 120 cm komt een blauwgrijze reductiehorizont voor. De bodems zijn bijzonder nat in de winter, met een grondwaterstand op 10 tot 50 cm. In de zomer zakt het grondwater tot 80 – 125 cm. De bodems zijn te zwaar en te moeilijk te bewerken om als akkerland te gebruiken. Na ontwatering kunnen ze wel als weiland dienst doen.²¹

Figuur 8: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de Bodemkaart van Vlaanderen.²²

²⁰ Van Ranst 2000, 87-88.

²¹ Van Ranst 2000, 172-174.

²² DOV Bodemverkenner 2015.

2.2 Historiek en cartografische bronnen

2.2.1 Historiek

De geschiedenis van Avelgem en omgeving is voor de periode tussen de steentijd en de volle middeleeuwen volledig gebaseerd op gegevens uit archeologische opgravingen en secundaire historische bronnen. Het is wel duidelijk dat de omgeving van Avelgem reeds in de steentijd een aantrekkelijke bewoningslocatie was. Men kan in deze verwijzen naar opgravingen aan de Waarmaardse kouter (Mesolithicum), Avelgem – Kerkhove Sluis en Ruien - Rosalinde. Tijdens de Romeinse periode lag Avelgem op de grens tussen de *Civitas Nervorium* (ten oosten van de Schelde) en de *Civitas Menaporium* (ten westen van de Schelde).²³ Tot de 2^e eeuw na Chr. kende de hele regio een periode van grote welvaart. In de directe omgeving werden dan ook opvallend veel kernen van rurale bewoning en exploitatie aangetroffen, zoals op de sites van Tiegem – Hofdries I, Kerkhove – Waarmaarde Aquafin, Kerkhove – Waarmaarde Kouter, Kerkhove – Scheldesluizen, Avelgem – Oudenaardstesteenweg I, Ruien – Rosalinde, Ruien – Dorpswijk en Kluisbergen – Berchem.²⁴

Vanaf de 8^e – 9^e eeuw vergaarden verschillende abdijen landbouwgebied in heel Vlaanderen. Ook de omgeving van Avelgem krijgt in deze periode voor het eerst een eigendomsstructuur en wordt vrij intensief in cultuur genomen. Verschillende abdijen, o.a. de abdij van Enname en de Sint-Pietersabdij van Gent, vergaarden bezittingen in deze regio. Deze speelden een belangrijke rol in de ontginning van het gebied en verwierven het patronaatschap van de parochies.²⁵

Avelgem komt voor het eerst in 966 voor in de bronnen als *Avlingeheim*. Etymologisch staat deze naam voor (woon-) plaats van het volk van *Abulo* of *Avilo*.²⁶ Het is echter al vanaf 821 dat de Sint-Baafsabdij van Gent een hoeve uitbaat in het gehucht Rugge²⁷. Het gebied rond Rugge bleef tot in 1491 in het bezit van de Sint-Pietersabdij. In de 2^e helft van de 12^e eeuw wordt het grondgebied van Avelgem door Willem (I) van Avelgem ingedeeld in de bestuurlijke Heerlijkheid van Avelgem. Door dynastieke manoeuvres komt de heerlijkheid in handen van de familie van Steenhuize (1269) en de familie van Gruuthuse uit Brugge (1416).²⁸

Tijdens de 16^e-eeuwse godsdienstoorlogen wordt het dorp zwaar onder vuur genomen. Het kasteel Gruuthuse, de kerk en meer dan 200 huizen worden vernietigd. De kostprijs van de vernietigingen was dermate hoog, dat de Gruuthuse-familie de heerlijkheid in 1594 verkocht aan Maximiliaan van Oignies, heer van Beaurepaire. Door dynastiek toeval kwam Avelgem echter reeds in 1602 opnieuw in handen van de Gruuthuse-familie.²⁹

Tot het einde van de 19^e eeuw was de economie van Avelgem hoofdzakelijk gericht op de landbouw. Vanaf de 20^e eeuw ondergaat het dorp echter een kleine industriële revolutie. Zo werd er in 1910 een grote katoenspinnerij opgericht. De broze industriële economie werd echter volledig verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. Tijdens het interbellum herleefde de katoennijverheid echter.³⁰

²³ De Cleer 2012, 15.

²⁴ Voor een uitgebreidere bibliografie zie: 2.4.1 Centrale Archeologische Inventaris.

²⁵ De Cleer 2012, 15.

²⁶ Debrabandere ea. 2010, 26 & 32.

²⁷ Net ten westen van het onderzoeksterrein.

²⁸ Hasquin ea. 1980, 58.

²⁹ Hasquin ea. 1980, 59.

³⁰ Hasquin ea. 1980, 59.

Het onderzoeksterrein licht aan de zuidwestelijke grens van Waarmaarde, een gehucht ten noordoosten van de dorpskern van Avelgem. Er zijn slechts weinig historische bronnen over dit gehucht bekend. Wel weet men dat in 1119 de bisschop van Doornik en Noyon het gehucht aan de Sint-Diederiksabdij in Reims schonk. Al enkele jaren later werd Waarmaarde een zelfstandige parochie. Tussen de 15^e en het begin van de 18^e eeuw was de parochie bezit van de eigenaars van het naburige Avelgem, zoals onder andere de familie Gruuthuse.³¹

In de dorpskern van Waarmaarde staat de *Onze-Lieve-Vrouw Geboorte en Sint-Eligius*-kerk. Deze romaanse kerk kent een eerste bouwphase in de 13^e eeuw. In de vroege gotiek werd de kerk uitgebreid met een zijbeuk en een noordelijk transept. Aan het einde van de 15^e eeuw werd het laatgotische koor verlengd en werd in het zuiden een zijkapel bijgebouwd. Aan het begin van de 20^e eeuw werd de kerk vergroot: zo werden de beuken verlengd met een travee. De romaans aandoende hoofdgevel is bijgevolg een recentere toevoeging.³²

2.3 Cartografische gegevens

Om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd zijn historische kaarten geraadpleegd. Er werden verschillende cartografische bronnen bestudeerd: de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (tweede helft 18^e eeuw), de Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840) en de kadasterkaart opgesteld door Philippe-Christian Popp (tweede helft 19^e eeuw).

2.3.1 Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778)

Op de Ferrariskaart (tweede helft van de 18^e eeuw) wordt het plangebied weergegeven op de grens tussen een akkerlandschap en een niet gecultiveerd landschap (zie Figuur 9). Ten zuiden van het plangebied liggen de niet in cultuur genomen Scheldeoevers. De loop van de Schelde volgde aan het einde van de 18^e eeuw nog steeds een sterk meanderende bedding. De tegenwoordig afgesneden meander - net ten zuiden van het onderzoeksterrein – was toen nog de hoofdloop van de nog niet rechtgetrokken Schelde. Even ten noorden van de Scheldeoever liep ook toen al de Rijtgracht.

Binnen het plangebied bevond zich volgens de Ferrariskaart geen structurele bebouwing. Even ten oosten van het plangebied is er wel een bewoningskern langs de nog steeds bestaande Trappelstraat. De perceelinrichting die afgebeeld wordt op de Ferrariskaart komt sterk overeen met de nog geldende perceelinrichting. Wat opvalt is dat de ploegrichting die wordt weergegeven op de gecultiveerde terreinen op de heuvelflank georiënteerd is volgens de helling, naar de Scheldevallei toe. Dit kan de hellingserosie op de heuvelflank versterkt hebben.

³¹ Vandeputte 2007, 42.

³² Vandeputte 2007, 42.

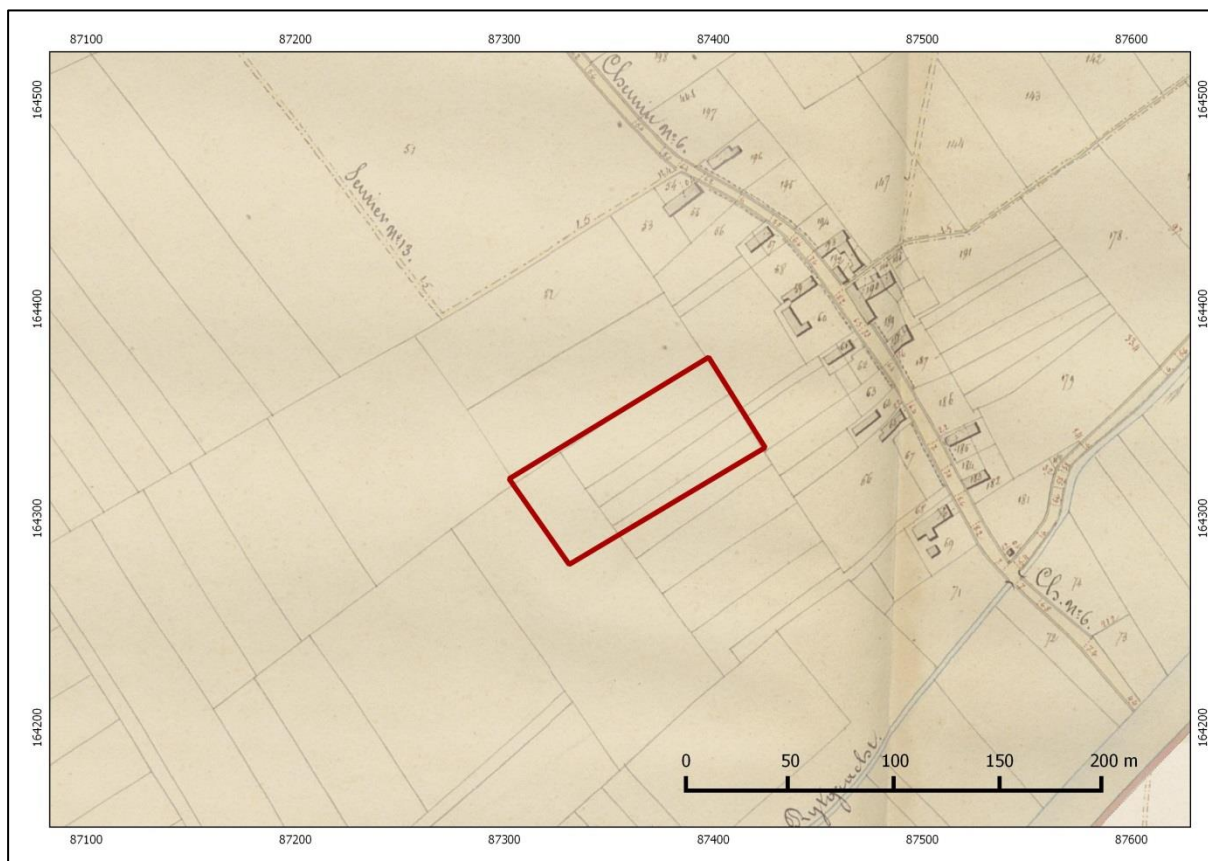
Figuur 9: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (Ferrariskaart) (1771-1778)³³

³³ Geopunt 2015.

2.3.2 *Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840) & Popp-kaart (1842-1879)*

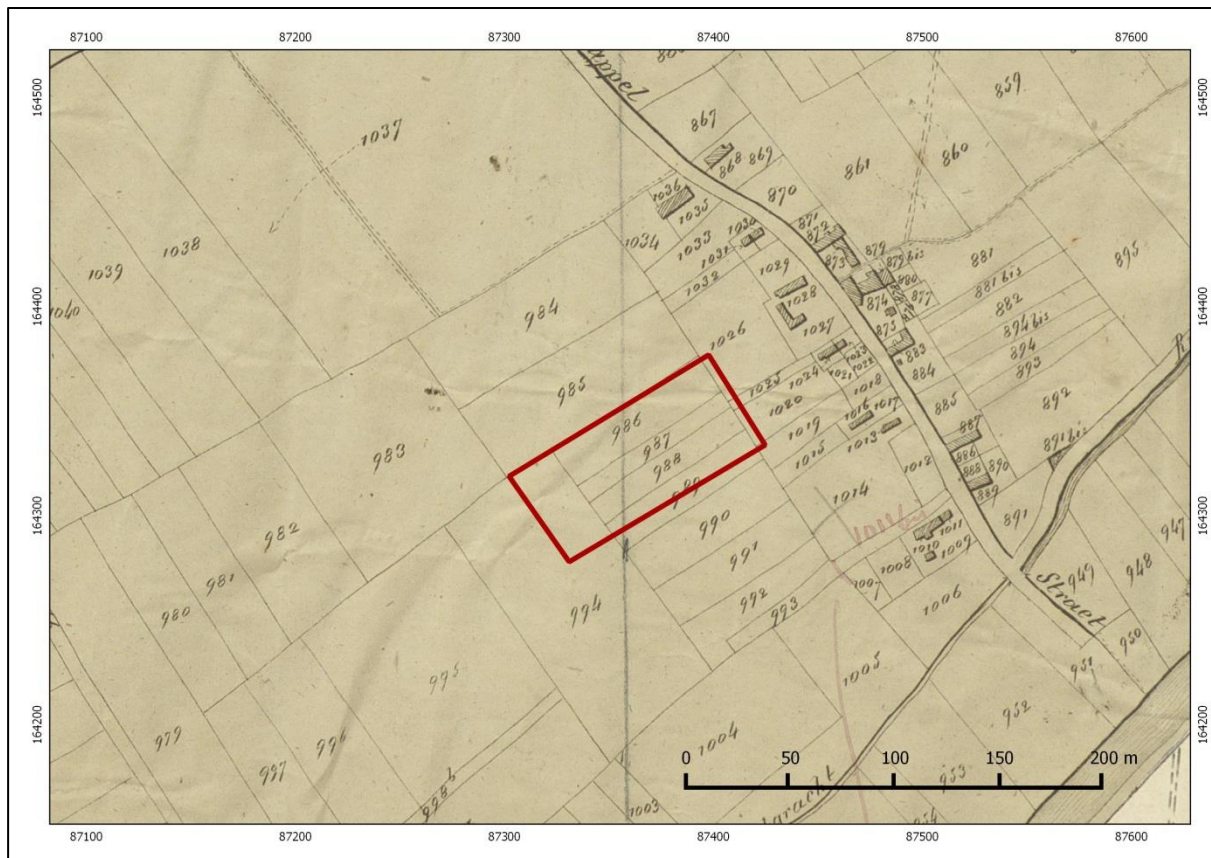
Op de Atlas van de Buurtwegen (Figuur 10) en de Popp-kaart (Figuur 11) wordt de in de 19^e eeuw geldende perceelindeling afgebeeld. Deze komt grotendeels overeen met de nog geldende perceelindeling. Wel was het perceel in de lengte ingedeeld in een viertal kleinere, erg smalle percelen. In het westen bevond zich een breder perceel.

De bewoning langsheen de trappelstraat bevond zich in het midden van de 18^e eeuw nog steeds in een cluster net ten oosten van het onderzoeksterrein. De Schelde kende nog steeds een meanderende loop.

Figuur 10: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840)³⁴

³⁴ Geopunt 2015.

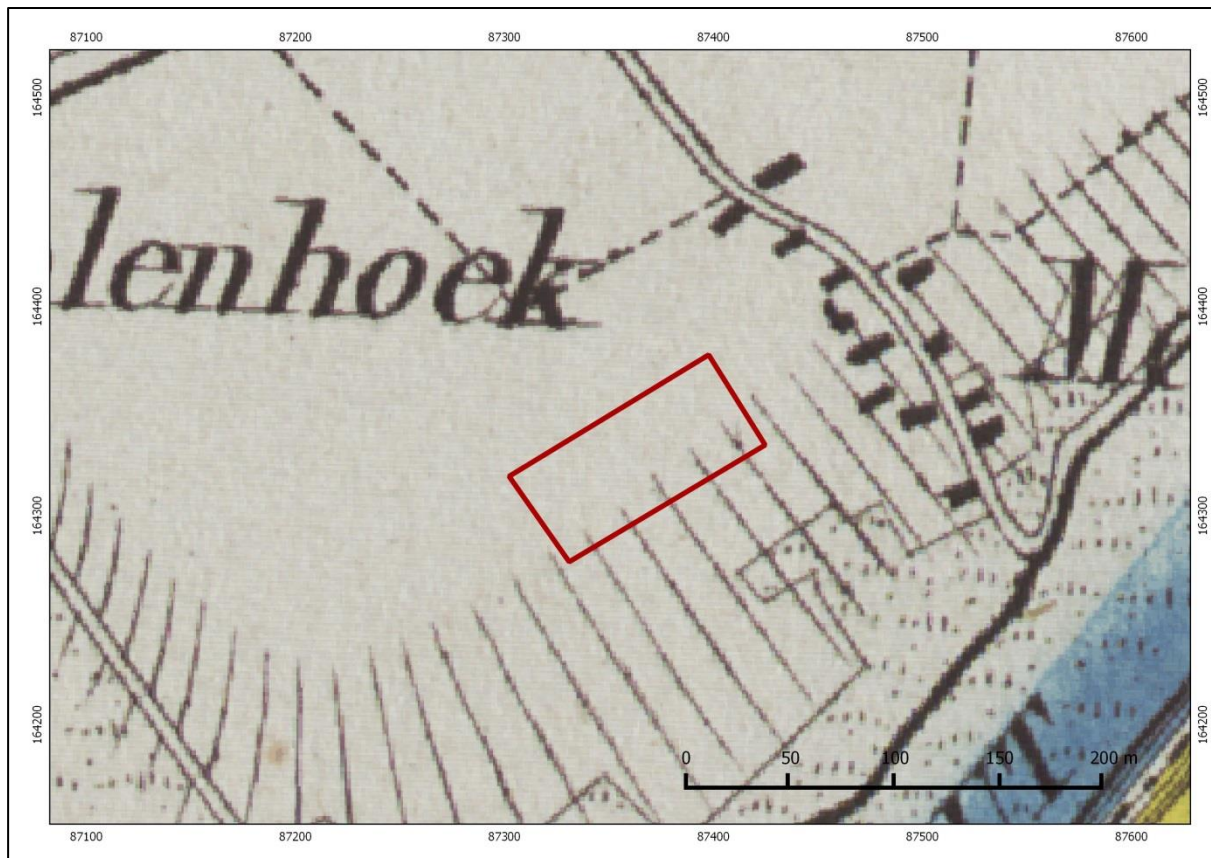

Figuur 11: situering van het onderzoeksterrein (in het rood) op de Popp-kaart (1842-1879).³⁵

2.3.3 Vandermaelenkaart (1846-1854)

De Vandermaelenkaart (Figuur 12) werd in het derde kwart van de 19^e eeuw opgesteld en geeft bijgevolg een beeld van eerder recent gebruik en bebouwing op het onderzoeksterrein. De Vandermaelenkaart, die meer landschappelijke informatie omvat, situeert het terrein nog steeds in ongecultiveerd weideland, gelegen op de westelijke Scheldeoever. Op deze kaart wordt de helling van de heuvelflank duidelijk weergegeven.

³⁵ Geopunt 2015.

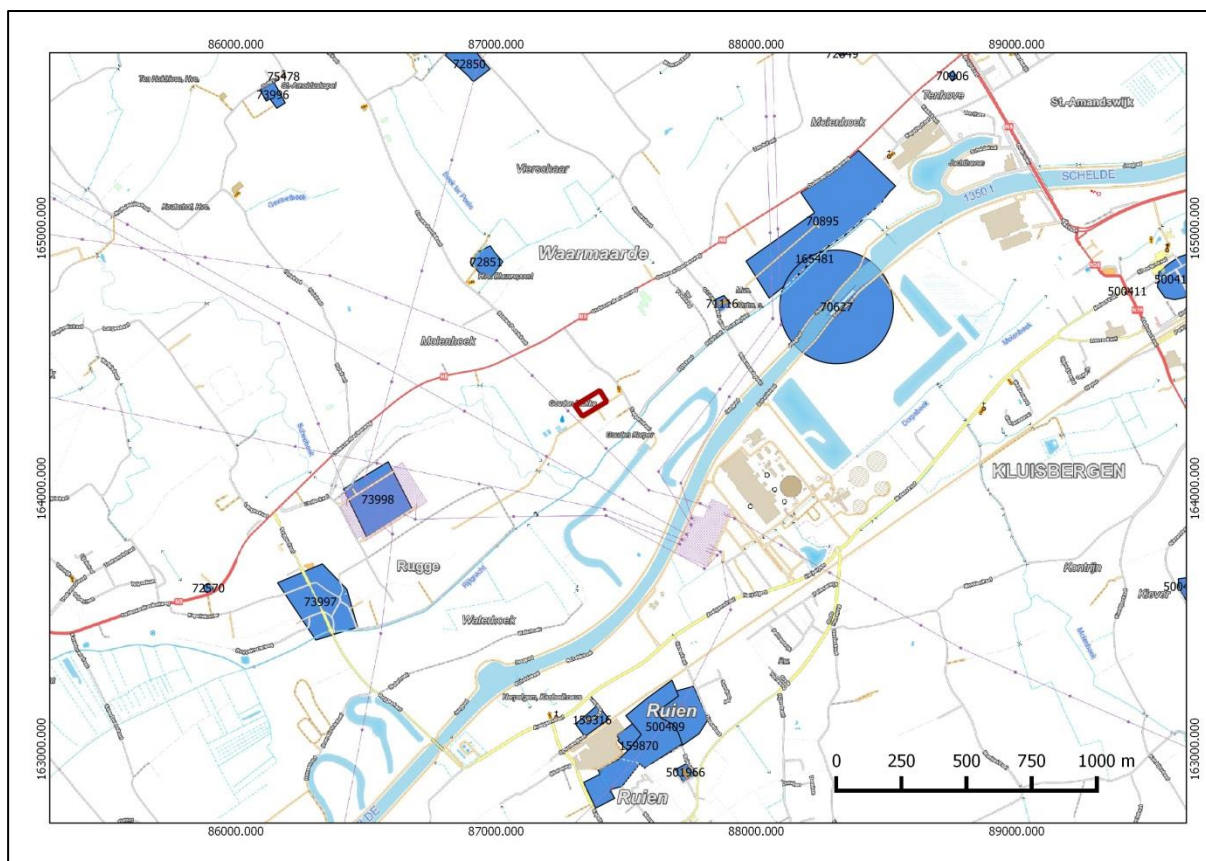
Figuur 12: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Vandermaelenkaart (1846-1854).³⁶

2.4 Archeologische data

2.4.1 Centrale Archeologische Inventaris

Een belangrijk instrument om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel van een terrein en zijn omgeving is de *Centraal Archeologische Inventaris (CAI)*. In deze inventaris worden alle gekende archeologische waarden weergegeven en kort beschreven. De CAI vormt dan ook steeds de basis van een onderzoek van het gekende archeologische potentieel van een terrein.

³⁶ Geopunt 2015.

Figuur 13: Situering van het plangebied (in het rood) op de kaart van de CAI.³⁷

In een straal van ongeveer drie kilometer rondom het onderzoeksterrein werden volgende waarden in de CAI opgenomen (aangeduid in het blauw op Figuur 12):

- 75478: *Tiegem – Arnolduskapel*. 20^e-eeuwse kapel, mogelijk op de locatie van het verdwenen kasteel van de heren van Tieghem.
- 73996: *Tiegem – Hofdries 1*. Romeinse villa uit de 2^e tot het eerste deel van de 3^e eeuw na Chr. Bestaat eerst uit een houtbouwfase. In de eerste helft van de 3^e eeuw herbouwd in steen. Uit dezelfde periode dateren ook een sleutelgatvormige ovenkuil en enkele concentraties aardewerk.³⁸
- 72850: *Avelgem – Vierschaarstraat 1*. Laatmiddeleeuwse hoeve met walgracht, met continuïteit tot in de 19^e eeuw.
- 72851: *Avelgem – Hoeve Blauwe Poorte*. Hoeve met walgracht, gekend uit historische en cartografische bronnen. Voor het eerst op de Ferrariskaart (1770-1778).
- 70895: *Kerkhove – Waarmaardsche Kouter*. Mesolithisch en Vroeg-neolithisch materiaal in verschillende concentraties op een rugvormige akker. Tijdens de opgraving werden ook gebouwen uit de ijzertijd (3^e tot 2^e eeuw v. Chr.) aangetroffen. In de midden-Romeinse periode werd een stenen gebouw opgericht, dat voorafgegaan werd door een houten, drieschepig gebouw uit de 1^e eeuw. In de 2e eeuw werd het gebouw omgracht met een palissade. Verder

³⁷ CAI 2015.

³⁸ Van Doorselaer 1979, 79; De Cock 1983, 111; Janssens 1984, 94.

werden ook een waterput, een komvormige haveninstallatie en enkele vondstconcentraties aangetroffen. In de laat-Romeinse tijd bevond zich een alleenstaand, éénschepig gebouw op het onderzochte terrein. Uit dezelfde periode dateren ook enkele inhumatiegraven. Ten slotte werd ook een Merovingische nederzetting, bestaande uit minstens twee tweeschepige hallehuizen, enkele spiekers, oventjes en silo's aangetroffen.³⁹

- 165481: *Kerkhove – Waarmaarde Aquafin*. Romeins bouwpuin en neolithische artefacten.⁴⁰
- 70627: *Kerkhove – Scheldesluizen*. Verscheiden mesolithisch vondstmateriaal. Mogelijk ook sporen van menselijke industrie in een veenlaag (midden-mesolithicum tot midden-neolithicum). Een losse vondst van een bronzen lanspunt uit de late bronstijd. Gebouwplattegronden, brandrestengraf en een waterput uit de midden-Romeinse tijd.⁴¹
- 71116: *Avelgem – O.L.V. Geboorte en Sint-Eligius-kerk*. Kerk met romaanse oorsprong. Latere herbouwfases.⁴²
- 70906: *Avelgem – Oudenaardsesteenweg 1*. Romeins brandrestengraf aangetroffen tijdens de prospectie van een bouwwerf. Niet meer gegevens gekend.⁴³
- 73998: *Avelgem – Rugge 5*. Onbepaalde Romeinse nederzetting.
- 73997: *Avelgem – Rugge Dorp*. Onbepaalde vroegmiddeleeuwse nederzetting.
- 72570: *Avelgem – Oudenaardsesteenweg 3*. Molengebouw, gekend uit historische en cartografische bronnen.
- 159316: *Kluisbergen – Avelgemstraat 1*. Losse vondsten lithisch materiaal uit de steentijden en metaaltijden. Enkele sub-recente greppels en perceelsgrachten.
- 159870: *Ruien – Rosalinde*. Verscheidene losse vondsten lithisch materiaal. Grachten en kuilen en 'portiekgebouwen' uit de metaaltijden. De aanwezigheid van grachten en sporen wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een Romeinse villa. Uit dezelfde periode dateren ook twee brandrestengraven en grachten.⁴⁴
- 500409: *Ruien – Dorpwijk*. Concentratie aan Romeins bouw materiaal. Wijst mogelijk op de aanwezigheid van een villa.
- 501966: *Kluisbergen – Sint-Corneliuskerk*. Kerk opgericht aan het begin van de 18^e eeuw, afgewerkt in 1870.
- 500411: *Kluisbergen – Berchem*. Kuilen en een wegdek uit de Romeinse periode.

Recent werd in Avelgem archeologisch onderzoek uitgevoerd op terreinen langs de Huttegemstraat.⁴⁵ Na een archeologisch proefsleuvenonderzoek werden op deze terreinen twee zones met een hoog archeologisch potentieel afgebakend. Deze werden in 2011 door vlakdekkend opgegraven. Tijdens deze opgraving werden verschillende sporen uit de late ijzertijd tot vroeg-Romeinse periode aangetroffen. De meest interessante resultaten waren zonder meer een 1e eeuws woonerf met portiekgebouw (*bâtiment à porche of Vierpfostenbau mit doppelpfostensetzung*), twee

³⁹ Crombé 1985, 141-142; Despriët 1979, 133-146; Crombé 1986, 3-39; Van Doorselaer 1994, 7-24; Van Doorselaer 1981, 13-21; De Cock ea. 1992, 66-67; De Cock ea. 1994, 76-81; De Cock ea. 1996a, 62-70; De Cock 1996b, 99-105; De Cock ea. 2003.

⁴⁰ Mestdagh ea. 2013.

⁴¹ Crombé 1986, 3-39; De Cock 2003.

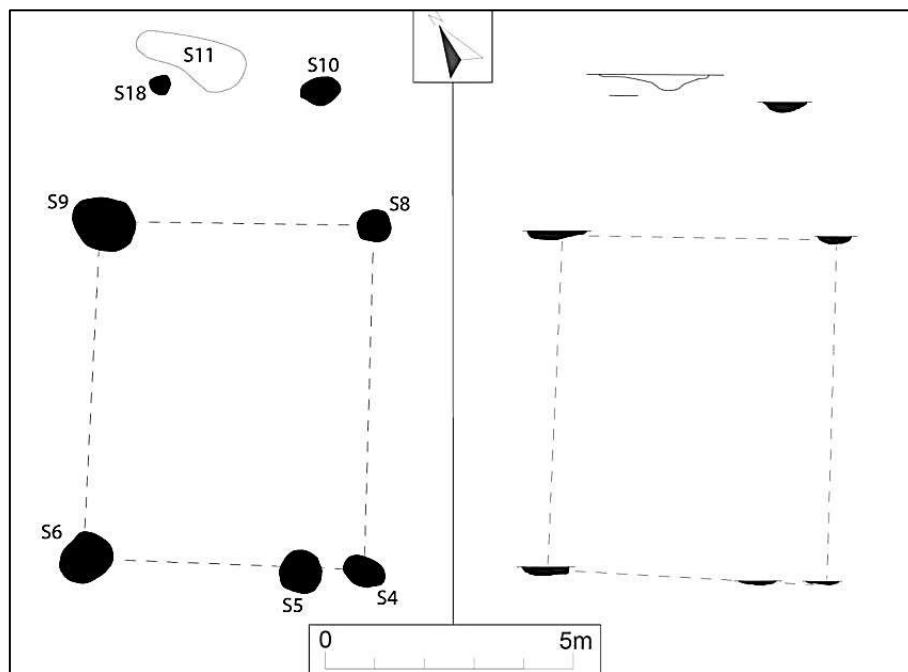
⁴² Zie ook 2.2.1 Historiek.

⁴³ Rogge ea. 1986, 41-43.

⁴⁴ Verbrugge 2011; Cherretté ea. 2012, 201-204.

⁴⁵ Janssens ea. 2013; Gierts ea. 2011.

waterputten, een zestal bijgebouwen en omgevende enclosgreppel. Een tweede erf bevond zich enkele tientallen meters ten zuiden van dit eerste woonerf. Mogelijk vormden deze twee erven een complex van *zwervende erven*.⁴⁶

Figuur 14: Portiekgebouw van op het woonerf op de site van Avelgem - Huttegemstraat.⁴⁷

Tijdens een archeologisch vooronderzoek op terreinen langs de Hoogstraat in Avelgem werden sporen van een extensief woonerf uit de late ijzertijd tot vroeg-Romeinse periode aangesneden.

2.5 Archeologische verwachting

Archeologische en historische informatie omtrent de omgeving van het plangebied leveren geen concrete aanwijzingen over de aanwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het plangebied. Verscheidene vondsten wijzen op een mogelijke menselijke aanwezigheid vanaf de steentijden (mesolithicum) tot de late middeleeuwen en moderne tijd. Vooral de aanwezigheid van enkele belangrijke archeologische site in onder andere Kerkhove – Waarmaardse Kouter, Tiegem – Hofdries I en Ruien – Rosalinde wijzen op een bijzonder hoge verwachting voor metaaltijd, Romeinse en vroegmiddeleeuwse bewoning. Deze sites lagen in de directe omgeving van het plangebied, op terreinen die door erg gelijkaardige geomorfologische omstandigheden gekenmerkt worden (langs de Scheldeoevers, op iets hoger gelegen, drogere gronden). Ook is het potentieel voor steentijd erg hoog, gezien de nabijheid van enkele bijzonder rijke sites.

De locatie van het onderzoeksterrein, op een vrij steile heuvelflank van het verlengde van de Waarmaardse kouter. Ideale nederzittingslocatie liggen eerder bovenop de kouter, of in de Scheldevallei. Alle reeds gekende sites in de omgeving van het onderzoeksterrein zijn niet toevallig op deze geomorfologische locaties gelegen en niet op de flank van de kouter.

⁴⁶ Janssens ea. 2013, 51-52.

⁴⁷ Janssens ea. 2013, 11, fig. 10.

Historische bronnen en de aanwezigheid van verscheidene ontginningshoeves in de regio getuigen over de vrij intensieve cultivatie van het landschap vanaf de volle middeleeuwen. Cartografische bronnen lijken aan te tonen dat er geen archeologisch erfgoed jonger dan de 16^e eeuw binnen het plangebied te verwachten valt.

3 Methodologie

3.1 Veldwerk

De Bijzondere Voorwaarden schreven voor dat op het onderzoeksterrein van ca. 3500 m² twee lange sleuven moesten worden gegraven, elk met een minimale breedte van 3,5 m en een lengte van 100 m. Deze sleuven worden gesitueerd in de lengteas van het plangebied. De dekingsgraad dient 10% door middel van proefsleuven en 2,5% door middel van kijkvensters te bedragen. Indien noodzakelijk voor een kwalitatieve waardering kunnen bijkomende kijkvensters gegraven worden. De zijden van deze kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. De kijkvensters en/of dwarssleuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Inzake dekingsgraad van de sleuven en de kijkvensters werden geen quota opgelegd (zie Figuur 15).

Figuur 15: Inplanting van de proefsleuven (in het rood) zoals opgelegd in de Bijzondere Voorwaarden.⁴⁸

De totaal onderzochte oppervlakte bedroeg 587 m². Het bleek gezien het bijzonder beperkte sporenbestand niet nodig het onderzoek uit te breiden met kijkvenster. De dekingsgraad van het onderzoek bedroeg bijgevolg 16.7%.

⁴⁸ Zie Bijzondere Voorwaarden, Bijlagen, 10.

De sleuven werden aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 21 ton met gladde graafbak van 2 m (zie Figuur 16). In elke sleuf werd machinaal één vlak aangelegd op het archeologisch relevante en leesbare niveau; dit gebeurde onder begeleiding van minstens één archeoloog. Vervolgens werd het vlak manueel bijgeschaafd zodat de sporen het best zichtbaar waren en meteen konden worden aangeduid en geïnterpreteerd.

Figuur 16: Aanleg van de proefsleuven.

Van alle sleuven werden overzichtsfoto's gemaakt en van alle sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen werden ingemeten met behulp van een *GNSS GPS*-toestel en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van het programma *Autocad* werden de verzamelde data van de opgravingsvlakken verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk sporenplan.

Per proefsleuf werden twee diepere profielputten aangelegd, die tot minstens 60 cm in de moederbodem doordrongen. De locatie van deze profielputten stond in functie van het inzicht in de lokale bodemopbouw. Deze bodemprofielen werden opgemeten, opgekuist, gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput werd de absolute hoogte van het archeologisch vlak en van het maaiveld opgemeten en op het plan aangeduid.

3.2 Strategie voor de uitwerking

De basisuitwerking van het onderzoek en de rapportage van de onderzoeksresultaten gebeurden allen door BAAC Vlaanderen bvba, conform de minimumnormen en de bijzondere voorwaarden bij de prospectie met ingreep in de bodem. De basisuitwerking van het onderzoek omvatte een beknopte omschrijving van alle sporen in een sporenlijst, het opstellen van een fotolijst, monsterlijst en vondstenlijst. Ook werden de vondsten gereinigd, gedetermineerd, geregistreerd, gedateerd en, indien relevant, getekend. De veldplannen van de opgraving werden gedigitaliseerd, opgemaakt en in overzichtelijke kaarten weergegeven. De coupe- en profieltekeningen werden gedigitaliseerd en in uniforme afbeeldingen weergegeven. Deze basisuitwerking gebeurde onmiddellijk na het veldwerk.

Na deze basisuitwerking werd het conceptrapport opgemaakt. Gezien dit rapport binnen de 15 dagen na het veldwerk afgeleverd kon worden, bleek het opstellen van een *nota met aanbevelingen* overbodig. De voorlopige onderzoeksresultaten en een voorstel tot vervolgadvis werd echter wel reeds informeel meegedeeld aan alle betrokken partijen. De inhoud van het conceptrapport stemt overeen met deze van het u voorliggende uiteindelijke eindrapport. Eventuele opmerkingen van de betrokken partijen zijn hierin wel nog verwerkt.

4 Resultaten

4.1 Bodem

In samenwerking met Nick Krekelbergh en Yves Perdaen

Aan de hand van een viertal profielputten werd de bodemopbouw van het onderzoeksterrein bestudeerd. Uit deze profielen bleek dat de bodem over het hele onderzoeksterrein dezelfde opbouw kende (zie Figuur 17 en Figuur 18). Bovenaan de bodemopbouw bevond zich een 30 cm tot 40 cm dikke bouwvoor (Aap). Dit was een donkerbruin tot donkergrijs, homogeen pakket en had een matig lemig, zandige samenstelling. Het pakket was vrij sterk gebioturbeerd en bevatte matige hoeveelheden houtskool. De grens met onderliggend pakket was erg scherp.

Onder de bouwvoor bevonden zich drie pakketten vrij heterogeen colluviaal materiaal (Cn1, Cn2 & Cn3). Dit materiaal was bruinbeige van kleur en was lokaal vrij sterk gebioturbeerd en bevatte matige hoeveelheden houtskool. Het bovenste colluviaal pakket was het meest homogeen van de drie en tekende zich scherp af ten opzichte van het onderliggende colluviaal pakket. Dit tweede pakket colluviaal materiaal was opvallend donkerder van kleur en had een meer gevlekte samenstelling. Het onderste pakket was lichtgrijs tot grijs van kleur en had ook een vrij gevlekte structuur. De basis van het pakket bestond uit een opvallend diffuse en sterk gebioturbeerde grens met de onderliggende 1C-horizont.

De totale dikte van de colluviale afzettingen varieerde tussen de 50 cm en de 60 cm. Binnen deze pakketten werden geen archeologica aangetroffen, waardoor het ontstaan niet gedateerd kan worden.⁴⁹ De basis van het colluvium was, zoals reeds gezegd, erg diffuus en sterk gebioturbeerd. Deze grens volgde het reliëf van het terrein: in het noordoosten lag deze op 13.75 m + TAW, in het (lager gelegen) zuidwesten op 13.30 m + TAW.

De oorsprong van het colluvium moet men zoeken in de laat-Weichseliaanse, eolische, lemige afzettingen, die de vrij steile heuvels in de Vlaamse Ardennen en het Schelde – Leie-interfluvium afdekten. Aanvankelijk waren deze afzettingen niet bijzonder vatbaar voor erosie (zoals verspoeling onder invloed van regenwater), in eerste plaats omdat de intense vegetatie die direct na de ijstijden op de hellingen ontstond, de leemafzettingen vrij sterk fixeerde. Het is pas na het Neolithicum, wanneer steeds grotere delen van het landschap ontbost werden voor de landbouw, dat de hellingserosie voor het eerst grootschalig optrad. Later kende het erosieproces enkele versnellingsmomenten tijdens de Romeinse periode en de late middeleeuwen. Het is echter in de 20^e eeuw dat de hellingserosie een echte vlucht neemt, door de enorme mechanisering van de landbouw en de steeds intensievere ploegtechnieken.⁵⁰ Een precieze en absolute datering van colluviale afzettingen blijft echter moeilijk. Het is pas sinds de opkomst van systematische OSL-dateringen dat dergelijke afzettingen meer systematisch absoluut gedateerd worden. C14-dateringen van inclusies en vondstmateriaal - hetgeen vroeger soms werd uitgevoerd - is vrij onbetrouwbaar, aangezien deze inclusies en vondsten zich per definitie secundair in de pakketten bevinden.⁵¹

Onder de colluviale pakketten bevonden zich twee C-horizonten. Een eerste C-horizont (1C) bestond uit een oranje-geel tot lichtbruin, homogeen licht zandig leempakket. Deze horizont was ongeveer 40 cm dik. De grens met de onderliggende 2C-horizont was vrij scherp. De tweede C-horizont bestond

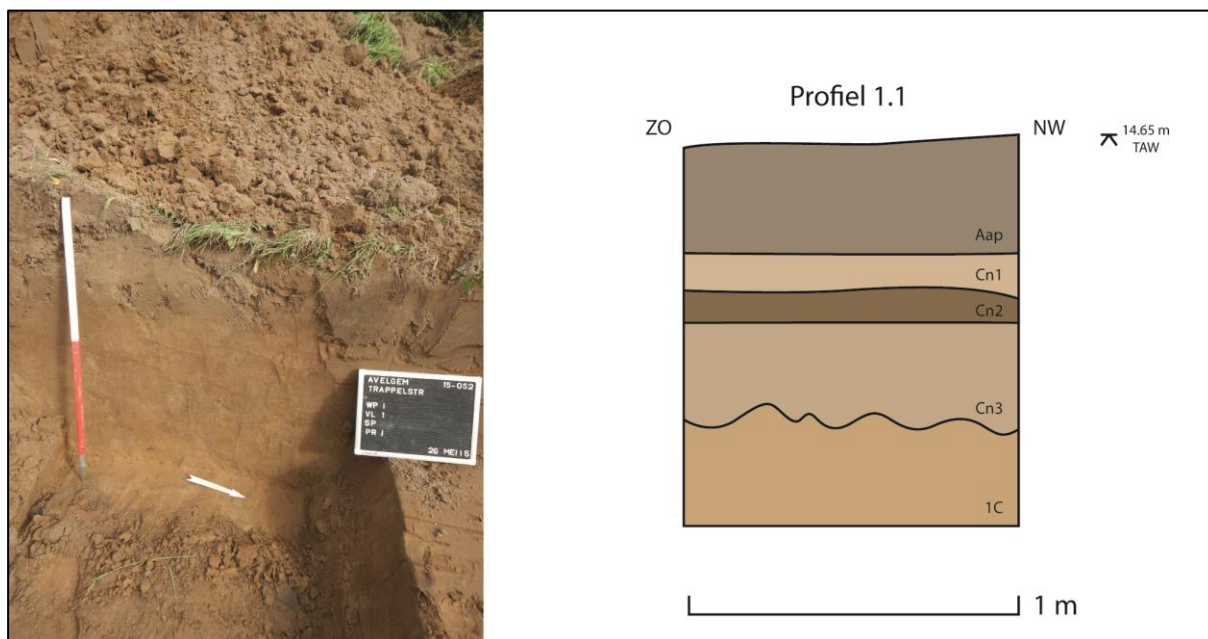
⁴⁹ Het dateren van het ontstaan van colluvium aan de hand van vondstmateriaal is sowieso riskant, aangezien het materiaal is per definitie in een secundaire context bevindt.

⁵⁰ Paulussen 2013, 105-108.

⁵¹ Paulussen 2013, 108.

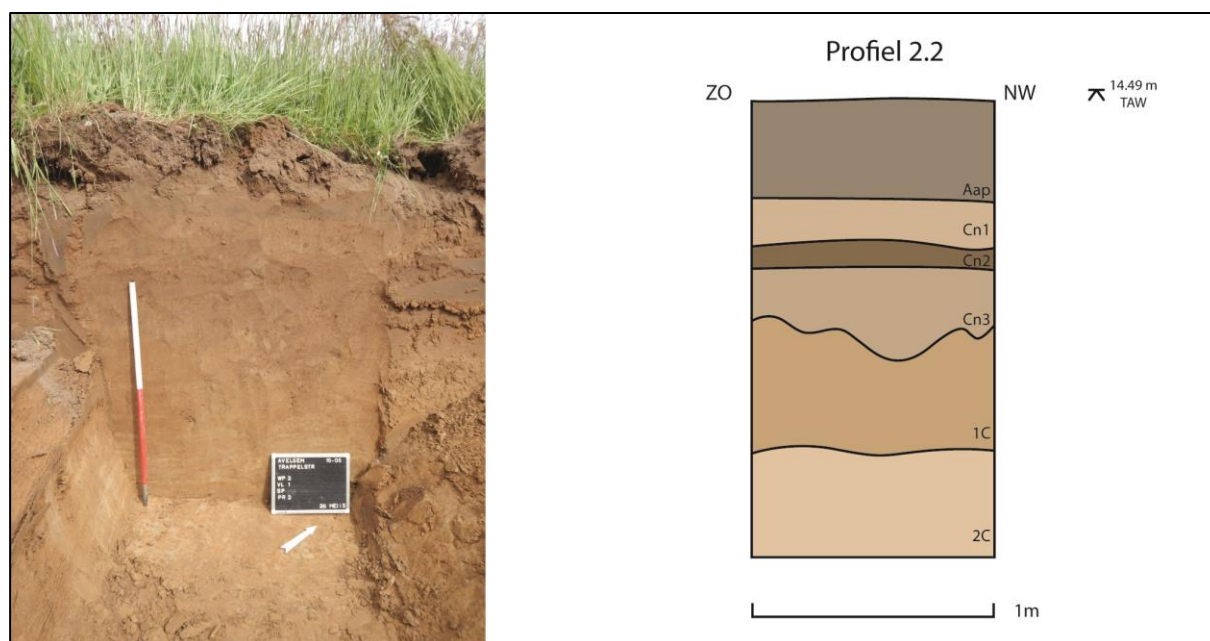
uit een horizontale gelaagde afwisseling van meer lemige en meer zandige afzettingen. Zowel de 1C-horizont als de 2C-horizont kunnen geassocieerd worden met de laat-Weichseliaanse, eolische afzettingen van het *Lid van Brabant*.⁵²

Het ontbreken van een bodemprofiel onder het colluvium lijkt er op te wijzen dat tijdens het ontstaan van het colluvium – dat naast een afzettingsproces ook steeds een eroderend proces is – een deel van de originele bodemopbouw weg geërodeerd werd. Hoeveel van de originele bodem hierbij verloren ging en wanneer dit precies gebeurde, kon niet achterhaald worden.

Figuur 17: Profil 1.1.

⁵² Zie 2.1.2 Geologische situering.

4.2 Spoorbeschrijving en interpretatie

Tijdens het onderzoek werden geen antropogene sporen aangetroffen. Wel werden twee natuurlijke sporen opgetekend. Deze waren beiden sterk uitgelopen en lichtgrijs van kleur (zie Figuur 19).

Figuur 19: Natuurlijk spoor in het vlak.

5 *Besluit*

5.1 *Synthese*

Naar aanleiding van de geplande bouw van een nieuw drinkwaterproductiecentrum voerde BAAC Vlaanderen op 26 mei een archeologisch proefsleuvenonderzoek uit op een terrein langs de Trappelstraat in Avelgem. Avelgem en omgeving is in de archeologische literatuur erg goed gekend omwille van zijn erg rijke bewoningsgeschiedenis tijdens de steentijden, metaaltijden, Romeinse periode en vroege middeleeuwen. Ook tijdens meer recente perioden werd de omgeving intens bewoond en bewerkt.

Toch leverde het onderzoek geen archeologisch relevante resultaten op. Enkel werden twee natuurlijke sporen aangetroffen. Het archeologisch potentieel van het terrein wordt dan ook bijzonder laag ingeschat.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen

-Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?

Onder een recente, bruinigrijze bouwvoor (Aap) bevonden zich drie colluviale pakketten. Deze waren in totaal een 50 cm tot 60 cm dik. De basis van deze pakketten was erg diffuus en sterk gebioturbeerd. Er werden geen indicaties omtrent de ouderdom van deze pakketten aangetroffen. Hieronder bevonden zich twee C-horizonten, die tot de zandige tot lemige, laat-Weichseliaanse afzettingen van het *Lid van Brabant* behoren.

-Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?

Tijdens het ontstaan van het colluvium werd mogelijk niet enkel materiaal afgezet, maar werd ook (een deel van) de originele bodemopbouw weg geërodeerd. Het ontbreken van een originele bodemopbouw – die ontstond voor de afzetting van het colluvium – moet dan met de erosieve werking van het ontstaan van het colluvium geassocieerd worden. Het kan echter ook dat er zich ter hoogte van het onderzoeksterrein nooit een uitgesproken bodemprofiel ontwikkelde.

-Zijn er tekenen van erosie?

De afwezigheid van een ontwikkeld bodemprofiel onder het colluvium kan er op wijzen dat dit tijdens het ontstaan van het colluvium weg geërodeerd werd.

-In hoeverre is de bodemopbouw intact?

De bodemopbouw leek niet meer intact: er ontbrak zeker een A-horizont onder het colluvium. Deze erodeerde weg tijdens het ontstaan van het colluvium. Of er tijdens deze fase van erosie ook andere bodemeenheden verdwenen zijn (E- of B-horizont) kon niet worden vastgesteld.

-Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?

Het colluviaal pakket rustte meteen op de moederbodem. Er bevonden zich geen (archeologisch erg relevante) begraven A-, E- of B-horizonten tussen het colluvium en de moederbodem.

-Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Er werden twee natuurlijke sporen aangetroffen.

-Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

De sporen zijn alle natuurlijk van oorsprong.

-Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De natuurlijke sporen waren sterk uitgelooagd, maar voor het overige goed bewaard.

-Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Niet van toepassing.

-Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Niet van toepassing.

-Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

Er werd geen occupatie aangetroffen op het onderzoeksterrein.

-Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

Niet van toepassing.

-Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;

Neen.

-Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?

Niet van toepassing.

-Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

Niet van toepassing.

-Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?

Het onderzoeksterrein bevond zich op de zuidelijk flank van een noordoost-zuidwestelijk georiënteerde kouter (het verlengde van de archeologisch erg goed gekende Waarmaardekouter). Deze heuvelflank vormde tezelfdertijd de overgang naar de nabijgelegen Scheldevallei. Bodemkundig vertaalde dit zich in de aanwezigheid van een pakket colluvium op de originele bodemopbouw. Meer dan waarschijnlijk werd – gezien het ontbreken van een oude A-horizont – een deel van de originele bodemopbouw tijdens het ontstaan van het colluvium weg geërodeerd.

-Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Voor het ontbreken van archeologische sporen kan verwezen worden naar de erg kleine oppervlakte van het onderzoek. Het is niet erg verbazingwekkend dat de vrij extensieve bewoning tussen de steentijden en de late middeleeuwen niet gevat wordt binnen het kleine onderzoeksterrein. Daarenboven werd mogelijk een deel van de originele bodemopbouw weg geërodeerd tijdens het ontstaan van het colluvium. Wanneer dit gebeurde - en uit welke perioden sporen mogelijk aangetast werden door deze erosie – kon niet bepaald worden.

-Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?

Niet van toepassing.

-Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?

Niet van toepassing.

-Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Niet van toepassing.

-Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

Niet van toepassing.

-Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Niet van toepassing.

-Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

2. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

Niet van toepassing.

-Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Niet van toepassing.

-Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Niet van toepassing.

5.3 Advies

Gezien de erg beperkte resultaten van het archeologisch vooronderzoek - in deze kan men verwijzen naar de afwezigheid van archeologisch relevante sporen – adviseert BAAC Vlaanderen bvba geen archeologisch vervolgonderzoek.

6 Bibliografie

Algemene bibliografie

BOGEMANS F. & VAN MOLLE M. 2005: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart: Geraardsbergen & Ath (deel) (Kaartblad 30/38)*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

BOGEMANS F. 2007: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart: Kortrijk (Kaartblad 29)*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

CHERRETTÉ B. e.a. 2012: *Voorlopige resultaten van de opgravingscampagne 2011 te Ruien - Rosalinde (gem. Kluisbergen): greppels en 'portiekgebouwen' uit de late ijzertijd? (prov. Oost-Vlaanderen, België)*, Lunula 20, 201-204.

CROMBÉ P. 1985: *Continue bewoning vanaf het Mesolithicum tot het Laat-Neolithicum te Kerkhove*, Notae Praehistoricae 5, 141-142.

CROMBÉ P. 1986: *Een prehistorisch site te Kerkhove (Mesolithicum – Neolithicum)*, West-Vlaamse Archaeologica 2/1, 3-39.

DE BRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P. ea. 2010: *De Vlaamse gemeentenamen: Verklarend woordenboek*, Brussel: Davidsfonds uitgeverij.

DE CLEER S. 2012: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem, Hoogstraat*, BAAC Rapport 46, Gent: BAAC Vlaanderen bvba.

DE COCK S. 1983: *Tiegem (W.-VI.): Gallo-Romeinse bewoning*, Archeologie 1983/2, 111.

DE COCK S. 1992: *Kerkhove (gemeente Avelgem). Research-opgraving van de Gallo-Romeinse baanpost*, Westvlaamse Archaeologica 8.3, 66-67.

DE COCK S. & GODERIS J. 1994: *Veldactiviteiten van de Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1993 en 1994. 1. Avelgem/Kerkhove, onderzoek van de Gallo-Romeinse baanpost*, West-Vlaamse Archaeologica 10, 76-81.

DE COCK S., HEIM L., HUYSMANS L. ea., 1996a: *Multidisciplinaire onderzoeksresultaten uit de "Haven"komstructuur van de Gallo-Romeinse Baanpost te Kerkhove (gem. Avelgem)*, West-Vlaamse Archaeologica 12, 62-70.

DE COCK S. 1996b: *Opgravingen te Kerkhove*, in DE COCK, S., GODERIS, J., EN J. POBLOME 1996, *Veldactiviteiten van de vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over het werkjaar 1996*, West-Vlaamse Archaeologica 12, 99-105.

DE COCK S. & MARTYN G. 2003: *Van de opgravingen te Kerkhove naar het Regionaal Archeologisch Museum van de Scheldevallei te Waarmaarde. Het verhaal 1973-2003*, Avelgem: Archeologisch Museum Avelgem.

DE GEYTER G., JACOBS P., VAN LANKER V. ea. 1999: *Toelichting bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest): Geraardsbergen (Kaartblad 30)*, Brussel: Ministerie van Economische Zaken.

DESPRIET P. 1979: *Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1977*, De Leiegouw jg. XXI, 133-146.

GIERTS I., COX L., VANOVERBEKE R. ea. 2011: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, verkaveling Huttegemstraat (Avelgem)*, BAAC Vlaanderen Rapport 3, Gent: BAAC Vlaanderen bvba.

GULLENTOPS F., BOGEMANS F., DE MOOR G. ea. 1999: *Quaternary lithostratigraphic units (Belgium)*, Geologica Belgica 4/1-2, 153-164.

- HASQUIN H., VAN UYTVEN R. & DUVOSQUEL J.-M. 1980: *Gemeenten van België: Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek*, Brussel.
- JACOBS P., DE CEUCLAIRE M, DE BREUCK W. ea. 1999: *Toelichting bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest): Kortrijk (Kaartblad 29)*, Brussel: Ministerie van Economische Zaken.
- JANSSENS D.M. 1984: *Romeinse en Middeleeuwse nederzettingssporen op de Hofdries te Tiegem*. In: DEMEULEMEESTER J. e.a.: *Bodemschatten uit Zuid-West-Vlaanderen. Resultaten van 25 jaar oudheidkundige opgravingen. Archeologische en Historische Monografieën van Zuid West-Vlaanderen* 10, 94.
- JANSSENS N., COX L. & VANOVERBEKE R. 2013: *Archeologische opgraving Avelgem – Huttegemstraat*, BAAC Vlaanderen Rapport 14, Gent: BAAC Vlaanderen bvba.
- LAGA P., LOUWYE S. & GEETS S. 2001: *Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium)*, *Geologica Belgica* 4/1-2, 135-152.
- MESTDAGH B. & GLABEKE E. 2013: *Archeologische opgraving Waarmaarde Aquafintrace (prov. West-Vlaanderen)*, Rapport Monument Vandekerckhove 2013/14, Ingelmunster: Monument Vandekerckhove.
- PAULUSSEN R. 2013: *Colluvium als archeologisch archief*, *De Maasgouw* 132, 105 – 112.
- ROGGE M. & DE COCK, S. 1986: *Een brandrestengraf te Kerkhove -Avelgem*, *West-Vlaamse Archaeologica* 2/1, 41-43.
- VANDEPUTTE O (ed.) 2007: *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten: West-Vlaanderen*, Tielt: Lannoo.
- VAN DOORSELAER A. 1979: *De overblijfselen der Romeinse villas in België. De archeologische inventaris II*, *Acta Archaeologica Lovaniensia* 18, Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- VAN DOORSELAER A. 1981: *De Merovingische beschaving in de Scheldevallei. Handelingen van het Internationaal Colloquium Kortrijk 28-30 oktober 1980*, *Westvlaamse Archaeologica Monografieën II*, 13-21.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)*, Gent: Universiteit Gent.
- VERBRUGGE A. e.a. 2011: *Ruïen Rosalinde archeologisch vooronderzoek oktober - december 2010*, *Solva Archeologie-Rapport* 16.

7 Lijst met figuren

Figuur 1: Situering onderzoeksgebied (aangeduid in het rood) op een orthofoto	7
Figuur 2: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de kadasterkaart	8
Figuur 3: Aanduiding plangebied (in het rood) op de topografische kaart.....	9
Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (in het rood) op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen.	10
Figuur 5: Detail van het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen ter hoogte van het onderzoeksterrein (in het rood).	11
Figuur 6: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de Tertiairgeologische kaart.....	12
Figuur 7: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de quartairgeologische kaart van Vlaanderen (zie Figuur 20 en Figuur 21 (bijlagen) voor een legende bij de kaart).	14
Figuur 8: situering van het onderzoeksgebied (in het rood) op de Bodemkaart van Vlaanderen.....	15
Figuur 9: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (Ferrariskaart) (1771-1778)	18
Figuur 10: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Atlas van de Buurtwegen (ca. 1840)	19
Figuur 11: situering van het onderzoeksterrein (in het rood) op de Popp-kaart (1842-1879).	20
Figuur 12: Situering onderzoeksgebied (in het rood) op de Vandermaelenkaart (1846-1854).....	21
Figuur 13: Situering van het plangebied (in het rood) op de kaart van de CAI.....	22
Figuur 14: Portiekgebouw van op het woonerf op de site van Avelgem - Huttegemstraat.	24
Figuur 15: Inplanting van de proefsleuven (in het rood) zoals opgelegd in de Bijzondere Voorwaarden.	26
Figuur 16:Aanleg van de proefsleuven.....	27
Figuur 17: Profiel 1.1.	30
Figuur 18: Profiel 2.2.	31
Figuur 19: Natuurlijk spoor in het vlak.	32
Figuur 20: Legende Quartairgeologische kaart Kaartblad 29.....	42
Figuur 21: Legende bij de Quartairgeologische kaart Kaartblad 29 (vervolg).....	43

8 Bijlagen

8.1 Lijsten

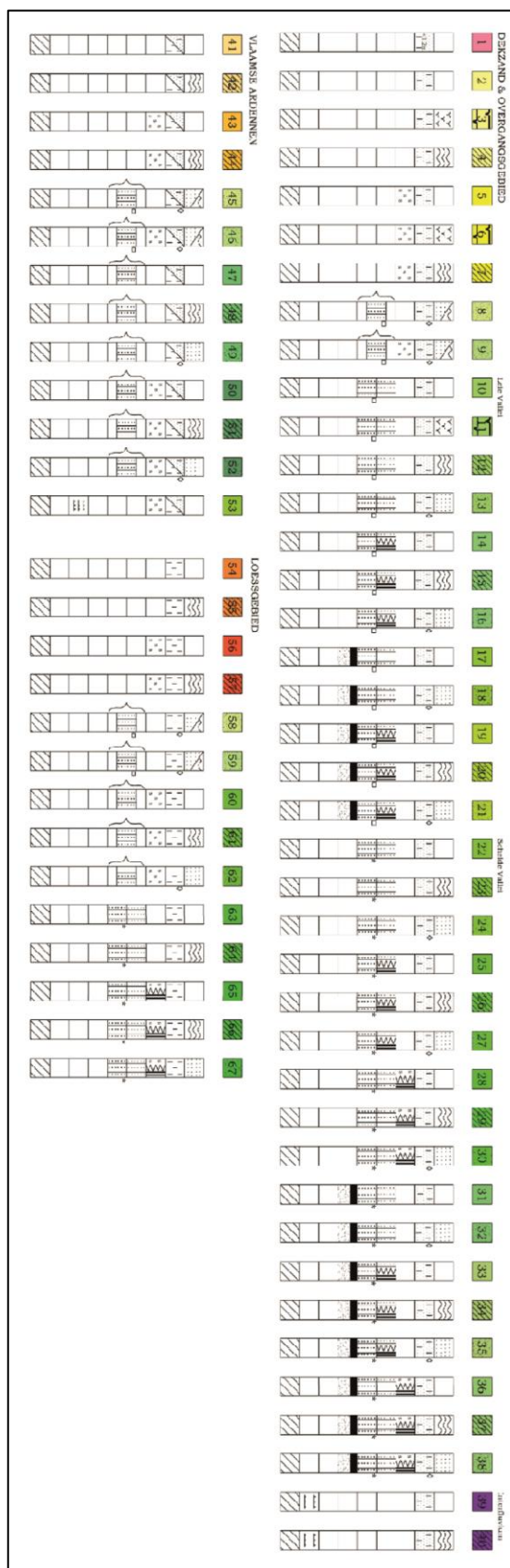
8.1.1 *Lijst van de profielen*

8.1.2 *Fotolijst*

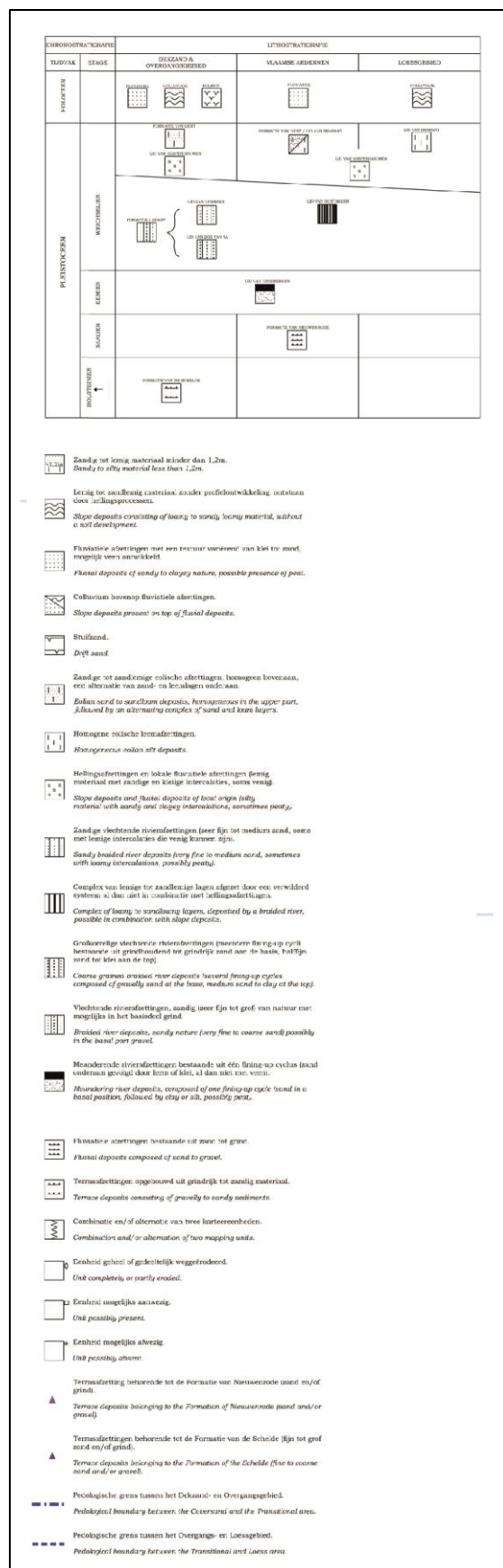
8.2 Kaartmateriaal: Algemeen sporenplan

8.3 Digitale versie van het rapport, de bijlagen en het fotomateriaal

8.4 Legende Quartairgeologische kaart

Figuur 20: Legende Quartairgeologische kaart Kaartblad 29.

Figuur 21: Legende bij de Quartairgeologische kaart Kaartblad 29 (vervolg).

Bijlage 8.1.1. Profielen				
Profiel	WP	Richting	Profielfoto	Tekenvel
PR 1.1	1	NW	DSCN0664	1
PR 1.2	1	NW	DSCN0679	1
PR 2.1	2	ZO	DSCN0684	1
PR 2.2	2	NW	DSCN0691; DSCN0692	

Bijlage 8.1.2. Fotolijst						
Foto	WP	Vlak	Beschrijving	richting	Opmerking	datum
DSCN0657	1	1	vlak en omgeving	ZO		26/05/2015
DSCN0658	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0659			omgeving	ZO		26/05/2015
DSCN0660	1	1	vlak en omgeving	ZO		26/05/2015
DSCN0661	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0662	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0663	1	1	vlak en locatie profiel 1	Z		26/05/2015
DSCN0664	1	1	profiel 1	W		26/05/2015
DSCN0665	1	1	profiel 1	W		26/05/2015
DSCN0666	1	1	profiel 1	W		26/05/2015
DSCN0667	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0668	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0669	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0670	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0671	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0672	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0673	1	1	vlak en natuurlijk spoor	Z	duim op foto	26/05/2015
DSCN0674	1	1	vlak en natuurlijk spoor	Z		26/05/2015
DSCN0675	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0676	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0677	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0678	1	1	vlak	Z		26/05/2015
DSCN0679	1	1	profiel 2	W		26/05/2015
DSCN0680	1	1	profiel 2	W		26/05/2015
DSCN0681	1	1	profiel 2	W		26/05/2015
DSCN0682	1	1	vlak en natuurlijk spoor	Z		26/05/2015
DSCN0683	1	1	vlak en natuurlijk spoor	Z		26/05/2015
DSCN0684	2	1	profiel 1	O		26/05/2015
DSCN0685	2	1	profiel 1	O		26/05/2015
DSCN0686	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0687	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0688	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0689	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0690	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0691	2	1	profiel 2	W		26/05/2015
DSCN0692	2	1	profiel 2	W		26/05/2015
DSCN0693	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0694	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0695	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0696	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0697	2	1	vlak	NO		26/05/2015
DSCN0698	2	1	vlak	NO		26/05/2015

Avelgem
Trappelstraat

Algemeen sporenplan
Plannr: 01

Dosnr: 2015-052 Vergunningsnr:

Legende

Natuurlijke sporen

